

Qua in fidelitate sunt observanda.

DE forma fidelitatis aliquid scribere monitus, hæc vobis, quæ sequuntur, breviter ex librorum autoritate notavi. Qui domino suo fidelitatem jurat, ista sepe in memoria debet habere; incolume, tutum, honestum, utile, facile, possibile. Incolume videlicet; ne sit in damnum domini suo de corpore suo. Tutum; ne sit ei in damnum de secreto suo, vel de munitionibus, per quas tutus esse potest. Honestum; ne sit ei in damnum de sua justitia, vel de aliis causis, quæ ad honestatem ejus pertinere videantur. Utile; ne sit ei in damnum de suis possessionibus. Facile, vel possibile; ne id bonum, quod dominus suus facere leviter poterat, faciat ei difficile; neve id quod possibile erat, reddat ei impossibile. Ut fidelis hæc documenta caveat, justum est. §. 1. Sed quia non sufficit abstinere a malo, nisi fiat id, quod bonum est; restat, ut in eisdem sex supradictis consilium, & auxilium domino suo fideliter præstet: si beneficio dignus videri vult, & salvus esse de fidelitate, quam juravit. §. 2. Dominus quoque fideli suo in his omnibus vicem reddere debet. Quod si non fecerit; merito censetur maleficus: sicut ille, qui in eorum prævaricatione, vel faciendo, vel consentiendo deprehensus fuerit perditus, & perjurus.

Corr. Rom. Epistola hæc Fulberti missa est & Galia, descripta ex vetusto codice Ecclesie Belvacensis: cuius hic est titulus, Glorioso Duci Aquitanorum W. Fulberti Carnotensis Episcopi orationis suffragium.

Sed quia non sufficit. In ipsa Epistola legitur: Sed non ideo cassamentum meretur: non ei sufficit. Apud Ivo nem vero, Sed non ideo cassamentum meretur. Non enim sufficit, &c. Qui in eorum. In Epistola legitur, si mox prævaricatione: apud Ivo nem, si in eorum prævaricatione: in Panormia vero ut apud Gratianum.

XIX. AUGUSTINUS. [fortè ex Conc. Toletano XVI. c. 9. & 10. an. 693. in Hispania.] De eodem.

Quis Laicus iuramentum violando profanat, quod Regi, & domino suo jurat, & postea pervertit, & dolose ejus Regnum tractaverit, & in mortem ipsius aliquo machinatione insidiatur; quia sacrilegium peragit, in Christum Domini manum mittens; anathema sit: nisi per dignam penitentiam satisfactionem emendaverit, sicut confitutum a sancto Synodo est, id est, seculum relinquat, arma deponat, in Monasterium eat, & penitentiam omnibus diebus vite suæ: verumtamen communionem in exitu vite suæ cum Eucharistia percipiat. §. 1. Episcopus vero, Presbyter, Diaconus, si hoc crimen commiserit; degradetur. Corr. Rom. Caput hoc in melioribus Gratiani codicibus non habetur. Burchardus & Ivo citant ex dictis Augustini. Simile autem habetur in Concilio Toletano XVI. c. 8. ex Hispania missio.

Gratian. Ut itaque ex præmissis appareat, mendacium nec simularum sermone debet proferri, nec iuramento firmari. Mendacium autem non solum in verbis, sed etiam in simulatis operibus esse probatur. Unde ait

XX. AMBROSIVS in Sermonibus habitis in Domnica de Abraham. [c. an. 387. Mediolani.] Mentitur, qui professionem suam operibus non ostendit.

Avete fratres mendacium, quia omnes qui amant mendacium, filii sunt Diaboli. §. 1. Non solum in falsis verbis, sed etiam in simulatis operibus mendacium est. Mendacium namque est, Christianum se dicere, & opera Christi non facere. Mendacium est, Episcopum, Sacerdotem, vel Clericum se profiteri, & contraria huic ordini operari. Corr. Rom. Initium hujus Sermonis est, Scitote fratres. Diaboli. In codice Vaticano, ubi hic sermo habetur, sequuntur hæc: quia non solum mendax est, sed etiam pater & inventor ipsius mendacii est. Omnis enim simulatio, & omnis duplicis mendacium est. Ergo non solum, &c.

XXI. IEM HIERONYMVS in c. 4. Epist. ad Ephesios. [an. 386. in Palestina.] Quoties sermo malus de ore nostro procedat.

Quoties verò loquimur, aut non in tempore, aut importuno loco, aut non ut convenit audientibus; toties sermo malus procedit de ore nostro ad destructionem eorum qui audiunt. Consideremus itaque quid loquamur, quia pro omni otioso verbo redditori sumus rationem in die iudicii.

Gratian. Juramentum verò Clericus Laico præstare non debet. Unde legitur

XXII. IN REMENSI CONCILIO. [fortè an. 892. in Gallia.]

Cuiquam Laico Clericus nihil jurare præsumat.

Nullus ex Ecclesiastico ordine cuiquam Laico quidquam super sacrosancta Evangelia jurare præsumat: sed simpliciter cum veritate, & puritate dicat, est est; non non. Sed si est aliquid, quod sibi objiciatur; prout judicaverint, qui ejusdem ordinis sunt, aut corrigatur, aut expurgetur.

Corr. Rom. Objiciatur. Apud Burchardum & Ivo nem sequitur, ad Episcopum, in cuius territorio est, deferatur; & iuxta id, quod illi, qui ejusdem sunt ordinis, dijudicaverint, aut corrigatur, aut expurgetur.

Episcopo similiter Clericus iuramentum præstare non debet, nisi forte is, cui Ecclesie procuracionem committit. Unde ait

XXIII. URBANVS II. [fortè c. an. 1090. Roma.] De eodem.

Nullus Episcopus Clericos suos, nisi forte, quibus Ecclesiasticarum rerum dispensatio commissa fuerit, sibi iurare compellat.

Corr. Rom. In aliquot vetustis exemplaribus finis hujus Cause est in vers. expurgetur: absunt autem hæc verba, & sequens Caput, nullus. In uno autem non modo ista habentur, sed etiam Caput primum de juramento calumnie, & constitutio nova Henrici.

CAUSA XXIII.

Quidam Episcopi cum plebe sibi commissa in heresim lapsi sunt; circumadjacentes Catholicos minis & cruciatibus ad heresim compellere ceperunt: quo comperto, Apostolicis Catholicis Episcopis circumadjacentium regionum, qui ab Imperatore civium jurisdictionem acceperant, imperavit, ut Catholicos ab Hereticis defenderent, & quibus modis possent eos ad fidei veritatem redire compellerent. Episcopi hæc mandata Apostolice recipientes, convocatis militibus, aperte, & per insidias contra Hereticos pugnare ceperunt. Tandem nonnullis eorum neci traditis, aliis, rebus suis, vel Ecclesiasticis, expoliatis, aliis carcere, & ergastulo reclusis, ad unitatem Catholicæ fidei coacti redierunt.

I. Hic primum queritur, an militare peccatum sit. II. Secundò, quod bellum sit justum, & quomodo à filiis Israël iusta bella gerantur. III. Tertio, an injuria sociorum, armis sit propulsanda. IV. Quarto, an vindicta sit inferenda. V. Quintò, an sit peccatum iudici, vel Ministro reos occidere. VI. Sextò, an Mali sint cogendi ad bonum. VII. Septimò, an Heretici suis, & Ecclesie rebus sint expoliandi, & qui possident ab Hereticis ablata, an dicantur possidere aliena. VIII. Octavo, an Episcopus, vel quilibet Clericus sua liceat autoritate, vel Apostolice, vel Imperatoris præcepto arma movere.

AN MILITARE SIT PECCATUM.

QUÆSTIO I.

Quòd militare alienum videatur ab Evangelica disciplina; hinc videtur posse probari: quia omnis militaria, vel ob injuriam propulsandam, vel propter vindictam inferendam est instituta. Injuria autem vel à propria persona, vel à socio repellitur: quod utrumque Evangelica Lege prohibetur. Cum enim dicitur: Si quis te percussit in unam maxillam, præbe ei & alteram: iterum: Qui angariaverit te mille passus, vade cum eo duo millia. Item, cum Apostolus dicit: Non vos defendentes, charissimi, sed date locum ira: quid aliud prohibemur, quam proprie personæ injuriam repellere?

I. Item, cum Petro, gladio magistrum defendente, Christus dixerit: Convertite gladium tuum in vaginam, an putas, quia non possum rogare patrem meum, & exhibebit mihi plus quam duodecim legiones Angelorum? Denique, sicut de B. Andrea legitur, cum heret concursus populorum, ut de manibus iniqui iudicis cum eriperent, & ab injuria mortis illum defenderent; ipse e contra & exemplo & verbo patientiam docens, rogabat eos, ne suum Martirium impedirent; quid aliud monemur, quam sicut proprias, ita & sociorum injurias patienter tolerare, nec ad arma concurrere, sed eorum exemplo ad similia ferenda animum præparare. §. 2. Item, cum in Proverbiis a dicitur: Mibi vindicta, & ego retribuam, dicit Dominus. Item, cum in Evangelio dicitur: Nolite judicare, & non judicabimini. Item, cum paterfamilias dicit servis volentibus colligere zizania: Sinite utraque crescere usque ad messem: & tunc tunc dicam Messoribus, colligite zizania, & alligate in fasciculos ad comburendum. §. 3. Item, cum Rex ille, qui nuptias fecerat filio suo, missis exercitibus suis, Angelorum videlicet, dicitur perditurus homi-

cidis Prophetarum, & Apostolorum, qui vocati ad nuptias venire contempserunt credendo: Item, cum Paulus Apostolus dicat in Epistola ad Romanos: Nolite judicare invicem. Item: Tu quis es, qui judicas alienum servum? Suo domino stat, aut cadit. Sive enim vivimus, sive morimur, Domini sumus. In hoc enim Christus mortuus est, & resurrexit, ut & vivorum, & mortuorum dominetur: In his omnibus quid aliud præcipitur, quam ut vindicta delinquentium Divino reservetur examini? Cum ergo, ut supra dictum est, militia videatur instituta vel ob injuriam propulsandam, vel ad vindictam inferendam, utrumque autem lege Evangelica prohibetur; apparet, quòd militare peccatum est. Hinc etiam ait

Corr. Rom. In Proverbiis. Sententia ista solet quidem proverbiis loco usurpari: sed non habetur in libro Proverborum. Afferunt ad B. Paulo ad Rom. c. 12. (conjunctione cum alia sententia ex c. 25. Proverb.) & ad Hebræos 10. Deuteronomii c. 32. In Cantico sic scriptum est, Misa est ultio, & ego retribuam.

I. GREGORIUS. [imò Origenes c. an. 217. in Egypto.] Bella carnalia bellorum spiritualium figuram gerunt.

Nlli bella ista carnalia figuram bellorum spiritualium gerunt; nunquam, ut opinor, Judicium Historiarum libri Discipulis Christi, qui venit pacem docere, legendi in Ecclesiis fuissent ab Apostolis traditi. Quò enim eis bellorum proficeret ista descriptio, quibus dicitur ab Iesu: Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis; & quibus per Apostolum jubetur, & dicitur: Non vosmetipsos vindicantes, sed magis injuriam accipite, & magis fraudem patimini? Unde denique sciens Apostolus nulla nobis jam ultra bella esse carnaliter peragenda; sed animæ certamina contra spirituales Adversarios desudanda; velut magister militia, præceptum dat militibus Christi, dicens: [Induite vos armaturam Dei, ut possitis stare adversus astutias Diaboli.]

Gratian. His ita respondetur. Præcepta patientiæ non tam ostentatione corporis, quam preparatione cordis sunt retinenda. Unde ait

II. AUGUSTINVS in sermone de puero Centurionis. [fortè c. an. 412. in Africa.] Præcepta patientiæ, virtutis animi, non ostentatione corporis servanda sunt.

Paratus m debet esse homo justus, & pius patienter eorum multatium sustinere, quos fieri bonos quærit, ut numerus potius crescat Bonorum, non ut pari malitia se quoque numero addat Malorum. Denique ista præcepta magis ad præparationem cordis, quæ intus est, pertinere, quam ad opus, quod in aperto fit (ut teneatur in secreto animi patientia cum benevolentia; in manifesto autem id fiat, quod eis videtur prodesse posse, quibus bene velle debemus.)

I. Hinc liquido ostenditur, quòd ipse Dominus Jesus exemplum singulari patientiæ, cum percuteretur in faciem, respondit: Si male dixi, esproba de malo: si autem bene, quid me cadis? Nequaquam igitur præceptum suum, si verba intueamur, implevit. Neque enim præbuit percutienti alteram partem: sed potius prohibuit, ne, qui fecerat injuriam, augetet. Et tamen paratus venerat non solum percuti in faciem, verum etiam pro his quoque, à quibus hæc patiebatur, crucifixus occidi; pro quibus ait in cruce pendens: Pater ignosce illis, quia nesciunt, quid faciunt. §. 2. Nec Paulus Apostolus præceptum Domini, & magistri sui videtur implevisse, ubi etiam ipse percussus in faciem, dixit Principi Sacerdotum: Percutiet te Deus, paries dealbata: sedes judicare me secundum Legem, & contra Legem jubes me percuti? Et cum à circumstantibus diceretur: Injuriam facis Principi Sacerdotum; irridens eos admonere voluit, quid dixerit: ut qui sapienter, intelligenter jam destruendum esse adventu Christi parietem dealbatur, hoc est, hypocritarum Sacerdotum Judæorum. At quippe: Nescivi fratres, quia Princeps est: Scriptum est enim: Principi populi tui non maledices: cum proculdubio, qui in eodem populo creverat, atque in Lege fuerat eruditus; illum Principem Sacerdotem nescire non posses, nec eos, quibus ita notus erat, ullo modo falleret, quòd nesciret. Sunt ergo ista præcepta patientiæ semper in cordis preparatione retinenda: ipsaque benevolentia, ne reddatur malum pro malo, semper in voluntate complectenda est. §. 3. Agenda sunt autem multa etiam cum invidis benigna quadam asperitate placentibus; quorum potius utilitati consulendum est, quam voluntati. §. 4. Nam in corripiendo filio quamlibet asperè, nunquam profectò amor patris amittitur. Fit tamen, quòd nolit, & doleat, qui etiam invitus videtur dolore sanandus. §. 5. Ac per hoc si terrena ista Respublica, præcepta Christiana custodiat; & ipsa bella sine benevolentia non gerentur: ut ad pietatis, justitiæque pacatam societatem victis facilis consulatur, namque iniquitatis eripitur, utiliter vincitur: quoniam nihil est infelicis felicitate peccantium, quæ penalis nutritur impunitas, & mala voluntas, velut hostis interior, roboratur. §. 6. Nam si Christiana disciplina omnia bella culparet; hoc potius militibus consilium salutis perentibus in Evangelio diceretur, ut abjicerent

arma, seque militiae omnino subtraherent. Dicitur est autem eis: Neminem concusseritis: nulli a calumnia feceritis: sufficiant vobis stipendia vestra. Quibus proprium stipendium sufficere debere præcepit, militare utique non prohibuit.

Corr. Rom. Sic etiam citat Anselmus. Polycarpus non avertit Autorem. Habetur autem in Epist. 5. Augusti ad Marcellinum.

Nalli. Repositus est integer locus Evangelii, ut est in ipsa Epistola, & lib. 22. contra Faustum, c. 74. Antea erat, Contenti estote stipendiis vestris.

III. IEM EJUSDEM ad Bonifacium, Epist. 207. [c. an. 418. ibid.]

In bellicis armis milites Deo placere possunt. Noli existimare neminem Deo placere posse, qui in armis bellicis militat. In his erat sanctus David, cui Dominus tam magnum perhibuit testimonium. In his etiam plurimi illius temporis justi. In his erat & ille Centurio, qui Domino dixit: Non sum dignus, ut intres sub tectum meum, & infra. §. 1. Hoc ergo primum cogita, quando armaris ad pugnam: quia virtus tua etiam ipsa corporalis donum Dei est. Sic enim cogitabis a dono Dei non facere contra Deum. Fides enim quando promittitur, etiam hosti servanda est, contra quem bellum geritur; quanto magis amico, pro quo pugnatur? Pacem habere debet voluntas, bellum necessitas, ut liberet Deus à necessitate, & conservet in pace. Non enim pax acquiritur, ut bellum excitetur: sed bellum geritur, ut pax acquiratur. Esto ergo etiam bellando pacificus: ut eos, quos expugnas, ad pacis utilitatem vincendo perducas. Beati enim pacifici (ait Dominus) quia filii Dei vocabuntur. Si autem pax Humana tam dulcis est pro temporali salute Mortalium; quòd est dulcior pax Divina pro eterna salute Angelorum? Itaque hostem pugnantem necessitas perimat, non voluntas. Sicut rebellanti, & resistenti violentia redditur: ita victo, vel capto misericordia jam debetur, maxime in quo pacis perturbatio non timetur. Corr. Rom. Sic enim cogitabis. Antea legebatur, Sic enim cogitabis de dono Dei, non facies contra Dominum. Emendatum est & hoc, & multa alia ex originali.

IV. IEM EJUSDEM contra Manichæos, id est, lib. 22. contra Faustum, c. 74. & 75. [c. an. 402. ibid.]

Quæ sint in bello jure reprehendenda. Quid culpatur in bello? An, quia moriuntur quandoque morituri, ut dominentur in pace victuri? Hoc reprehendere timidum est, non religioforum. Nocendi cupiditas, ulciscendi crudelitas, impacatus atque implacabilis animus, feritas rebellandi, libido dominandi, & si qua similia, hæc sunt, quæ in bellis jure culpantur. Quæ plerumque, ut etiam jure puniantur, adversus violentiam resistentium (sive Deo, sive aliquo legitimo impero jubente) gerenda ipsa bella suscipiuntur à bonis: cum in eo humane rerum ordine inventum sit, ubi eos vel jubere tale aliquid, vel in talibus obedire iuste ordo ipse contrahit. Unde neque a Iobabata Cæsari mones reddi: quia propter bella necessarii militi stipendium præbeatur. Ordo tamen ille naturalis Mortalium paci accommodatus hoc potest; ut suscipiendi belli autoritas, atque consilium apud Principes sit. §. 1. Sed si Humana cupiditate bellum geritur, non nocet Sanctis, in quos non habet quicumque potestatem, nisi desuper datam. Non enim est potestas, nisi à Deo, sive jubente, sive sinente. Ergo iustus, si forte sub Rege homine etiam sacrilego militet; recte potest illo jubente bellare, si vice pacis ordinem servans, quòd sibi jubetur, vel non esse contra Dei præceptum, certum est, vel, utrum sit, certum non est: ita ut fortasse reum faciat Regem iniquitas imperandi; innocentem autem militem ostendat ordo serviendi. Corr. Rom. Unde neque. Hinc usque ad vers. ordo; Gratianus summam retulit sententiam B. Augustini, quæ ab eo copiosius, & clarius exponitur: sicut etiam ad vers. Sed si humana, usque ad vers. Non enim.

PITH. Sacriego. xi. q. 3. Julianus Theodor.

V. IEM EJUSDEM in libro de verbis Domini, tractatu, sive sermone 19. [fortè c. an. 410. ibid.] Militare non est peccatum.

Militare non est delictum; sed propter pradam militare peccatum est: nec Republicam gerere criminofum est; sed ideo gerere Republicam, ut rem familiarem potius augeas, videtur esse damnabile. Propterea enim providentià quadam militibus sunt stipendia constituta; ne dum sumptus querunt, prædo graffentur. Item infra. §. 1. Dicit ipse Dominus: Reddite que Dei sunt Deo; & que Cæsaris, Cæsari. Igitur, quod Cæsar præcipit, ferendum est: quòd Imperator indicit, tolerandum est: sed sit intolerabile, dum prædam exactorum accumulat. Item infra. §. 2. Interrogaverunt Joannem & milites, quid faciemus & nos? At illis Joannes: Neminem concutiaris, neque calumniam faciaris: sed contenti estote stipendiis vestris. Hinc jam cognoscere se Q q ij